

El 'boom' de la testosterona

Sembla que ens assetgi una epidèmia de menopausa masculina... Però, en realitat, és un exemple palmari de com les empreses farmacèutiques creen i exploten nous mercats. Els tractaments com els gels de testosterona, però, podrien fer més mal que bé.

Pocs homes pateixen un hipogonadisme seriós. I així, quan el gel de testosterona va sortir al mercat, les companyies farmacèutiques van buscar més simp-

“Home, oh, home!” es podia llegir a les paraules estampades en una carpa blanca a la zona per a vianants de la ciutat alemanya d'Erfurt. Els qui es van aventurar a entrar-hi, van rebre informació sobre un descobriment científic impactant: un de cada tres homes més grans de 60 anys pateix la “síndrome de deficiència de testosterona”. Si no es tracta, aquesta cruel condició pot provocar sobrepès, anèmia, fogots, osteoporosi, disminució del desig sexual i mal humor.

Fins el novembre, aquesta mateixa carpa visitarà Augsburg, Saarbrücken,

Hannover i d'altres ciutats alemanyes. Els homes més grans de 40 anys hi podran comprovar el seu nivell de testosterona de franc. També poden aprendre a contrarestar la deficiència de testosterona: o fan més exercici, o s'apliquen a la pell un gel de testosterona.

Aquest servei ambulant d'assessorament sobre testosterona, ofert per la Societat Alemanya per l'Home i la salut no va néixer d'un impuls purament caritatiu: el màrqueting també hi té molt a veure. Aquesta organització està finançada per l'empresa farmacèutica Jenapharm, el fabricant líder de gel de testosterona.

És una de les cinc empreses que venen l'hormona sexual masculina en forma de gel, i el negoci no podria anar millor. Això s'aprecia en el nombre de receptes emeses a través dels fons de les assegurances de salut d'Alemanya. L'Institut Científic de l'AOK, una de les asseguradores més grans d'Alemanya, va analitzar aquestes dades en nom del *Der Spiegel* i va descobrir que les receptes de gel de testosterona es van triplicar entre 2003 i 2011. Les estadístiques més recents indiquen que cada any se n'apliquen diàriament 390.000 dosis. A Alemanya, el subministrament mensual d'aquest producte costa uns 60 euros.

tomes que pogués tractar aquest producte.

Prescripcions innecessàries.

Aquests gels també fan un gran negoci en altres països, com ara Suïssa i els Estats Units. Una enquesta feta a més de 10 milions de membres d'una empresa d'assegurances de salut nord-americana va concloure que es recepta testosterona a gairebé un 3 per cent de tots els homes majors de 40 anys. Al mateix temps, aquest estudi també va revelar que, mèdicament parlant, la majoria d'aquestes receptes no eren necessàries.

La moda de la testosterona va acompanyada de riscos. Si es fa servir en excés, l'hormona masculina pot

promoure el creixement del càncer de pròstata i augmentar el risc de patir infarts i vessaments cerebrals. Els metges nord-americans Lisa Schwartz i Steven Woloshin advertien fa poc a la revista mèdica *JAMA Internal Medicine* que aquest ús generalitzat de la testosterona és “un experiment incontrolat i massiu que convida els homes a exposar-se als danys d'un tractament que difícilment solucionarà uns problemes que possiblement no estan ni tan sols relacionats amb els nivells de testosterona.”

El negoci en auge del gel de testosterona és l'exemple perfecte de com les empreses farmacèutiques exageren malalties per crear nous mercats per als seus productes.

Els experts estan d'acord que els homes que pateixen hipogonadisme –quan els testicles produeixen poca o gens de testosterona– es beneficien de rebre suplementos d'aquesta hormona. Però, en realitat, pocs homes pateixen un hipogonadisme seriós. Així que, quan el gel de testosterona va sortir al mercat, els metges i les companyies farmacèutiques van buscar d'altres símptomes que pogués tractar aquest producte... i els van trobar en la menopausa masculina.

El concepte de menopausa masculina, també coneguda com a andropausa o climateri masculí, ja existia a l'antiguitat. Els romans consideraven que els 63 anys eren un moment de canvi perillós, i quan els complien es felicitaven mútuament per haver sobreviscut aquest “annus climactericus maximus”.

Bany de sal i massatges amb fred.

Fa uns cent anys, alguns neuròlegs van observar un canvi similar a la menopausa en els homes. El neuròleg berlinès Kurt Mendel, per exemple, creia que havia diagnosticat una “tendència molt notable cap a les reaccions emocionals i el plor que no havia estat present anteriorment” entre els seus pacients masculins de més edat. Els va receptar bany de sal i massatges amb fred.

Més endavant, amb els avenços en l'estudi de les glàndules, aquesta suposada andropausa s'explicava com una deficiència hormonal. Al principi, els químics obtenien la testosterona dels

testicles de bous i de l'orina masculina, fins que el 1935 es va aconseguir produir testosterona artificial als laboratoris.

“Però no va ser fins a finals del 1960, mentre el camp de la andrologia s'expandia, que l'atenció mèdica va començar a girar, un altre cop, al voltant del climateri masculí”, explica l'historiador mèdic Hans-Georg Hofer, de 41 anys, a la Universitat de Bonn. Neologismes com ara “andropausa” i “PADAM” (les sigles en anglès de: Deficiència Parcial d'Andrògens en Homes d'Edat Avançada) van començar a fer-se populars.

La idea de l'andropausa va entrar en escena seriosament fa pocs anys, quan els científics van desenvolupar una nova manera d'administrar la testosterona: un gel fàcil d'aplicar en lloc d'injeccions i pegats. De cop i volta va aparèixer una nova epidèmia, per fer joc amb aquest nou producte. Al març de 2003, la companyia farmacèutica Jenapharm va anunciar que el climateri masculí afectava “almenys 2,8 milions d'alemanys, d'acord amb estimacions epidemiològiques”.

I aleshores Jenapharm va contractar Hermann Behre, el director del Centre de Medicina Reproductiva i Andrologia de l'Hospital de la Universitat de Halle, per parlar sobre el gel de testosterona en una conferència de premsa. Behre també parlarà sobre la testosterona al proper Simposi Jenapharm a Münster, aquest desembre.

El 'testo test' en línia. A més de fer ús dels anomenats “líders d'opinió” (coneguts en la indústria com a *Mietmäuler*, o “boques de lloguer”), les companyies farmacèutiques també utilitzen Internet per a difondre informació sobre aquestes malalties al públic general. Jenapharm, per exemple, fa servir el lloc web testosteron.de per pescar pacients. “Apatia, fogots, poc desig sexual?” pregunta el web. “Feu ara el 'testo test' en línia.”

Aleshores ens trobem amb 18 preguntes sobre dolor, suors, son, irritabilitat, virilitat i libido. Fins i tot aquells que només responen amb “símptomes de nivell mitjà” reben el diagnòstic que els seus símptomes són “molt pronunciats en conjunt”, seguits pel consell de fer una visita urgent al metge.

L'ús de testosterona pot fer que incrementi el risc de càncer de pròstata

A causa d'això, cada vegada més homes fan preguntes als seus uròlegs sobre la testosterona. "Les indicacions s'amplien, fins i tot per part dels pacients", assenyala Wolfgang Weidner, director del departament d'urologia, urologia pediàtrica i andrologia de l'Hospital universitari Giessen i Marburg. Weidner, de 65 anys, prescriu el gel només en casos d'hipogonadisme o en casos de disfunció erèctil en què ni tan sols el Viagra no té efectes. En d'altres casos, adverteix, "desconfio molt de prescriure el gel de testosterona simplement per motius d'estil de vida o per millorar la qualitat de vida".

Heiner Mönig, de 59 anys, director del Servei d'Endocrinologia de l'Hospital Universitari de Schleswig-Holstein, a Kiel, també es mostra escèptic. "Molts homes tenen nivells baixos de testosterona que són normals per a la seva edat", diu. "Si es presenten símptomes de malaltia, no és per culpa d'una deficiència de testosterona. N'hi pot haver moltes altres causes".

Els nivells baixos de testosterona no sempre van lligats a símptomes de malaltia. De fet, no és gaire habitual, i amb el pas del temps, un lleuger descens en el nivell de testosterona és normal.

Un concepte dubtós. "Tots ens fem grans", diu Stephan Wächter, de 59 anys, un uròleg que exerceix a la ciutat de Fürth. Considera que tot aquest concepte de la "menopausa masculina" és dubtós. "És molt poc clar", comenta. "On és la línia divisòria entre estar malalt i estar sa?"

De fet, hi ha una línia divisòria concreta, però és arbitrària. Hermann Behre i altres membres d'un grup de treball que estudia l'envelliment masculí van arribar a un consens: el límit normal és 12 nanomols de testosterona per litre de sèrum sanguini, tal com anunciaven en un article publicat el 2000. D'aquesta manera, d'un dia per l'altre van proporcionar milions de potencials clients als fabricants de testosterona. Aquest límit és tan alt que al voltant del 20 per cent dels homes

L'exercici corporal bàsic pot ajudar a combatre la deficiència de testosterona.

adults sans no hi arriben simplement a causa d'una biologia humana normal.

Realment, el benestar no depèn en cap cas del nivell hormonal. Alguns homes tenen nivells de testosterona superiors a la mitjana però pateixen apatia. D'altres en tenen nivells baixos, però estan plens d'energia. I un de cada quatre homes d'edat avançada té un nivell de testosterona més alt que la mitjana dels homes joves. Per a Hans-Georg Hofer, a la Universitat de Bonn: "La idea d'atribuir-ho tot a les hormones és massa mecànica".

Alguns arguments a favor de la teràpia de testosterona no se sostenen científicament. "Els metges i els pacients que assumeixen que el tractament té un efecte important sobre tots o la majoria dels símptomes, se sorprendrien per les evidències trobades a partir de proves controlades aleatòries", escriuen Schwartz i Woloshin a JAMA Internal Medicine. "La teràpia de testosterona només resulta en petites millores de la massa i el greix corporal baixos, la libido i la satisfacció sexual, i té efectes inconsistents (i fins i tot inexistents) sobre

el pes, la depressió i la debilitat de les extremitats".

El que es indiscutible, d'altra banda, són els efectes perjudicials que nivells massa elevats de testosterona poden tenir en el cos masculí. En un estudi publicat recentment, més de 200 homes d'edat avançada van rebre un tractament diari de gel de testosterona o bé d'un gel placebo sense ingredients actius.

L'augment del risc de càncer. Els subjectes de la prova van reaccionar malament a l'hormona. Dins del grup tractat amb testosterona, 23 homes van informar de dolors al pit, pressió arterial alta, desmaís, edemes, accidents cerebrovasculars, atacs cardíacs i d'altres problemes relacionats amb el sistema circulatori. Dins d'un grup de control de la mateixa mida, només cinc homes van experimentar aquesta mena de símptomes.

Sis mesos després d'haver començat, els metges van abandonar l'estudi per a no posar en perill la salut dels subjectes que rebien la testosterona.

Un altre fet conegut és que l'ús de testosterona pot fer augmentar el risc de patir càncer de pròstata. Més del 40 per cent dels homes més grans de 50 anys tenen petits grups de cèl·lules canceroses a la pròstata, però acostumen a quedar latents. La testosterona, però, fa que aquestes cèl·lules canceroses, normalment benignes, experimentin un creixement accelerat.

Stephan Wächter, l'uròleg de Fürth, explica: "No pot ser que prescrivem testosterona a un home perquè pugui sentir-se més en forma i això faci que desenvolupi càncer de pròstata". Adverteix que el boom actual en l'ús de testosterona d'aquí a pocs anys podria anar seguit d'una epidèmia de càncer de pròstata.

En l'àmbit de la salut de les dones hi va haver un escàndol semblant. Durant anys, els ginecòlegs van restar indiferents als riscos que podia tenir administrar hormones sexuals artificials durant la menopausa. Com a resultat, moltes dones que havien pres sense vacil·lar aquestes hormones van acabar desenvolupant càncer de mama.

Jörg Blech
© Der Spiegel

Traducció de Paula Arnas Antolín